

Module 4: docentenhandreiking

Experimenteel lesprogramma nieuwe economie

slo

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

© 2010, Stichting leerplanontwikkeling (SLO), Enschede

Het auteursrecht op de modules voor Economie berust bij SLO.

Voor deze module geldt een Creative Commons Naamsvermelding-Niet-Commercieel-Gelijk delen 3.0 Nederland licentie (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/nl/>) Aangepaste versies van deze modules mogen alleen verspreid worden indien het colofon vermeld wordt dat het een aangepaste versie betreft, onder vermelding van de naam van de auteur van de wijzigingen. Gebruiker mag geen wijziging aanbrengen in de auteursrechtvermelding.

SLO en door SLO ingehuurde auteurs hebben bij de ontwikkeling van de modules gebruik gemaakt van materiaal van derden. Bij het verkrijgen van toestemming, het achterhalen en voldoen van de rechten op teksten, illustraties, enz. is de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht. Mochten er desondanks personen of instanties zijn die rechten menen te kunnen doen gelden op tekstgedeeltes, illustraties, enz. van een module, dan worden zij verzocht zich in verbinding te stellen met SLO.

De modules zijn met zorg samengesteld en getest. SLO aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor onjuistheden en/of onvolledigheden in de module. Ook aanvaardt SLO geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade, voortkomend uit (het gebruik van) deze module.

Informatie

SLO, VO tweede fase

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 421

Internet: www.slo.nl

Geachte gebruiker

U heeft zojuist een bestand geopend met experimenteel lesmateriaal dat is gebruikt in de pilot voor het nieuwe economieprogramma. Dit lesmateriaal kunt u naast uw lesmethode gebruiken om opgaven (of series van opgaven) in te zetten of bijvoorbeeld als toetsmateriaal te gebruiken. Dit materiaal is "in ontwikkeling", dat wil zeggen dat hier aan wordt gewerkt zodat we onze leerlingen beter kunnen bedienen en/of de mogelijkheden van ons programma optimaler kunnen benutten. Wij stellen het dan ook zeer op prijs indien u uw ervaringen met ons zou willen delen. Verbeteringen, aanvullingen, onvolkomenheden, noem maar op. U doet ons en uw collega's in het land hier een groot plezier mee. Vanzelfsprekend stellen wij het ook zeer op prijs indien u ons uw ideeën, toetsen, PTA's, experimenten etc. laat zien.

Op de website <http://economie.slo.nl> treft u meer informatie

Inhoud

Algemeen	5
1.1 Voorbeeld van een open opdracht	5
1.2 De eindtermen	7

Algemeen

In deze module wordt voortgebouwd op de eerdere modules. Startpunt is weer de markt: naast de goederenmarkt en de arbeidsmarkt nu vermogensmarkt. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van sparen en lenen. Door middel van een aantal verschillende situaties of contexten wordt de kennis omtrent de concepten aangeleerd, uitgebreid en toegepast. In deze module hebben we getracht afwisseling aan te brengen in de verschillende soorten opdrachten en punt van aandacht blijft de wijze waarop de meer open opdrachten worden vormgegeven.

1.1 Voorbeeld van een open opdracht

Opdracht 5

- a. Noem de drie belangrijkste redenen die de "leners" geven om een bedrag te lenen.

Op boeber.nl zijn er duidelijke verbanden tussen de omvang van het bedrag dat geleend wordt, de creditrate en de hoogte van de rente.

- b. Welke conclusies kun je uit de gegevens trekken?

Opdracht a is een vrij gesloten opdracht terwijl opdracht b meer kennis en vaardigheden vereist. Het is van belang om dit soort opdrachten gestructureerd aan te bieden. Het is een lastige opdracht, lijkt ons, om individueel te laten maken en klassikaal na te bespreken.

Om wat tegemoet te komen aan de vraag van docenten omtrent didactisch aanpak, is bijvoorbeeld de slotopdracht van deze modules toegevoegd. Echter, dit is een handreiking, elke andere vorm is even goed mogelijk. In de regiobijeenkomsten zullen we hier meer aandacht aan gaan besteden.

In deze module wordt ook meermalen teruggegrepen op begrippen uit eerdere modules:

Voorbeelden:

- De meest gebruikte spaarmogelijkheid is je geld naar de bank te brengen en het op een spaarrekening te storten. Op welke andere manieren kun je je overtollige geld "wegzetten"? Oftewel, welke **substitutiemogelijkheden** zou je kunnen noemen?
- Deze `kosten koper` betreffen o.a. overdrachtsbelasting, notariskosten en financieringskosten (allemaal voorbeelden overigens van **transactiekosten!**).
- Je zet iedere maand een bedrag van € 50 vast op een spaarrekening. Beschrijf in dit geval de **opofferingskosten**.

Opgemerkt dient te worden dat wij deze verwijzingen niet overal zelf hebben ingevoegd, dat kan punt van aandacht zijn bij het bepalen van de uiteindelijke lesinhoud.

Verder is er voor de leerlingen wat meer structuur geboden door middel van het conceptenoverzicht. Dit overzicht kan ook van te voren worden uitgereikt of door de leerlingen zelf worden ingevuld.

	<u>Reeds bekend verondersteld begrip</u>
	Nieuw geleerd begrip

Tabel 1

Concept Schaarste	Concept Ruil
<u>Behoeften en beperkte middelen</u>	<u>Wederzijds voordeel</u>
<u>Alternatieve aanwendbaarheid</u>	Onderscheid productie en consumptie*
<u>Opofferingskosten</u>	<u>Motieven van winststreven en behoeftebevrediging</u>
<u>Prijzen en budget(lijn)</u>	Arbeidsdeling en specialisatie
	<u>Transactiekosten</u>
	Ruil-, reken- en oppotmiddel
	Fiduciair geld
	Technische vereisten geld (duurzaam, handzaam, niet reproduceerbaar en deelbaar)
	Chartaal en giraal geld
	Intrinsieke en extrinsieke waarde
	Eigendomsrechten
Concept Markt	Concept Ruilen over de tijd
<u>Betalingsbereidheid</u>	<u>Sparen en investeren</u>
<u>Vraag – en aanbodcurve</u>	Rendement
<u>Marktevenwicht: prijs, hoeveelheid en omzet</u>	Reële en nominale rente
<u>Veranderingsfactoren van vraag en aanbod.</u>	Rente als de prijs van uitstellen van consumptie
<u>Inkomens-, prijs- en elasticiteiten</u>	Intertemporele afweging
<u>Substitutie en complementariteit</u>	Voorraad- en stroomgrootheden
<u>Normale, inferieure en luxe goederen</u>	Kapitaal- versus omslagstelsel
<u>Volledige mededinging</u>	<u>Vermogen (eigen en vreemd)</u>
	<u>Schuld (privaat)</u>
<u>Consumenten – en producentensurplus</u>	<u>Afschrijvingen</u>
<u>Pareto-efficiency</u>	<u>Balans en resultatenrekening (in verplichte contexten)</u>
<u>Dilemma doelmatigheid en herverdeling.</u>	

*) De vakjes die nog niet zijn ingevuld komen op een later moment weer terug

1.2 De eindtermen

In deze module komen de volgende *nieuwe* eindtermen aan bod:

Gezinnen ruilen over de tijd

De kandidaat kan in contexten:

voorbeelden geven van voorraadgrootheden en stroomgrootheden

De prijs van sparen en lenen **verklaren**;

met argumenten de keuze tussen sparen en lenen **illustreren** en de financiële gevolgen van sparen en lenen rekenkundig **onderbouwen**;

verklaren dat rente de prijs is voor het uitstellen van consumptie en het onderscheid tussen

nominale en reële rente beschrijven en dit rekenkundig **onderbouwen**;

de invloed van inflatie op sparen en lenen **toelichten** en dit rekenkundig **onderbouwen**;

Ondernemingen ruilen over de tijd

De kandidaat kan in contexten:

de financiële gegevens van een onderneming **vertalen** in een elementaire balans (voorraadgrootheden) en resultatenrekening (stroomgrootheden) en dit rekenkundig **onderbouwen**;

met voorbeelden **toelichten** dat het bij de balans van ondernemingen gaat om voorraadgrootheden en bij de winst- en verliesrekening om stroomgrootheden.

In de volgende modules wordt aandacht besteed aan het feit dat gezinnen middels de levensloop ruilen over de tijd, de overheid ruil over de tijd (bv belastingheffing) en bedrijven ruilen over de tijd (investeringen). Wat ons betreft gaat het er dan naar uitzien dat het programma voor 4 vwo redelijk compleet is en de eerste vier concepten (behalve marktvormen, welvaart en geldschepping) voldoende zijn afgedekt.

In deze module komen ook een aantal onderwerpen aan de orde die niet expliciet tot de examenstof behoren zoals liquiditeitsvoorkeur, tijdsvoorkeur, het berekenen van de eindwaarde. Wij zijn van mening dat deze begrippen redelijk essentieel zijn en, hoewel niet worden teruggevraagd op een centraal examen, toch als bekend moeten worden verondersteld. Dit is punt van aandacht en komen we later op terug.

Tenslotte wordt in deze module verwezen naar eigen mogelijkheden. Deze hebben betrekking op het rekenen met indexcijfers, cpi, koopkracht, eindwaardes, balans en resultatenrekening en dat soort zaken meer. Wij rekenen op jullie creativiteit (en uitwisseling van materiaal) hieromtrent.

Experiment

In deze module wordt een experiment aangeboden die leerlingen inzicht biedt in de zogenaamde reistijdwaardering. Het betreft een relatief eenvoudig experiment met een leuke huiswerkopdracht.

Al met al:

Wat duidelijk begint te worden (hopelijk) is dat de structuur in de vele verschillende situaties wordt bepaald door de concepten. Op den duur zal dit misschien wat meer worden losgelaten, maar nu nog niet. De situaties vertonen overlap, kan aan gerefereerd worden en worden "rijker". De hoeveelheid begrippen neemt ook toe en moet leerlingen in staat stellen (door middel van bv een conceptmap) de relaties in kaart te brengen. Dit is een wezenlijk onderdeel van de taxonomie waar wij in de toekomst meer aandacht aan zullen gaan besteden.

Veel lesplezier toegewenst

Het schrijfteam vwo